

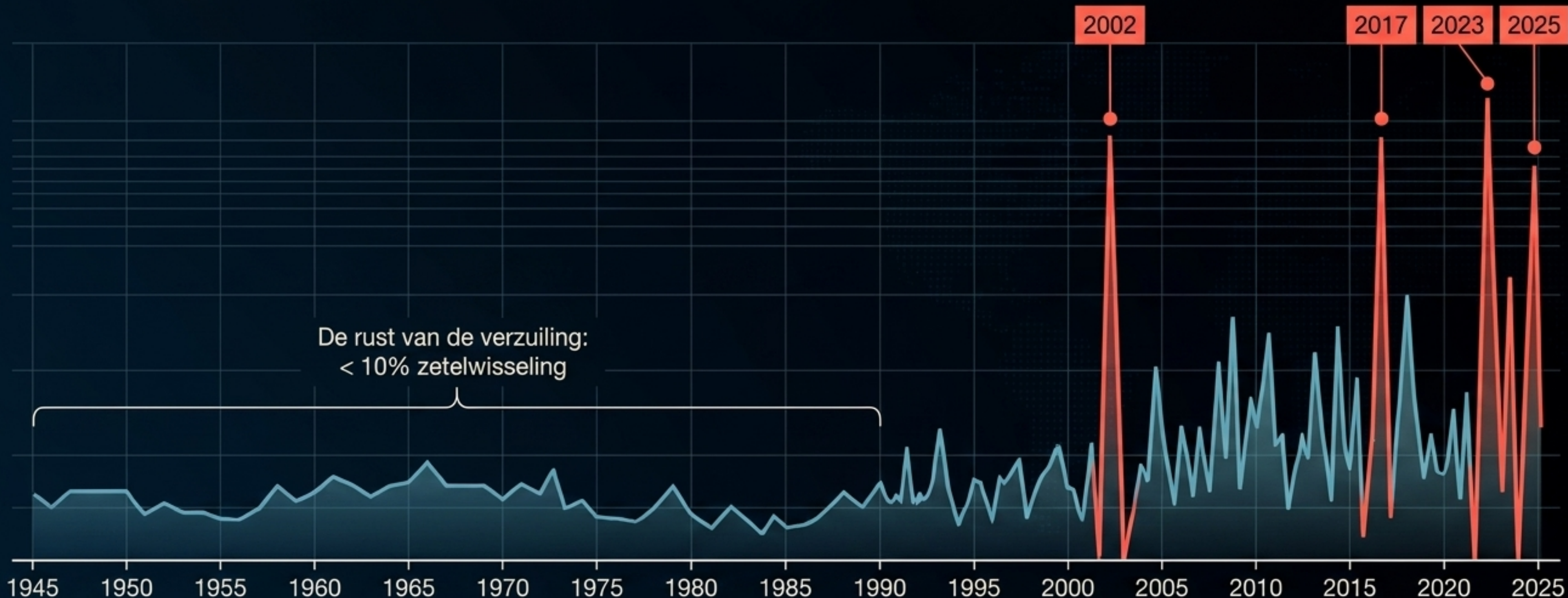
Orde in de Chaos

De tektonische krachten onder de
verkiezingsuitslag. Belangrijkste inzichten
uit het Nationaal Kiezersonderzoek 2025.

De oppervlakte: Aanhoudend wisselvallig

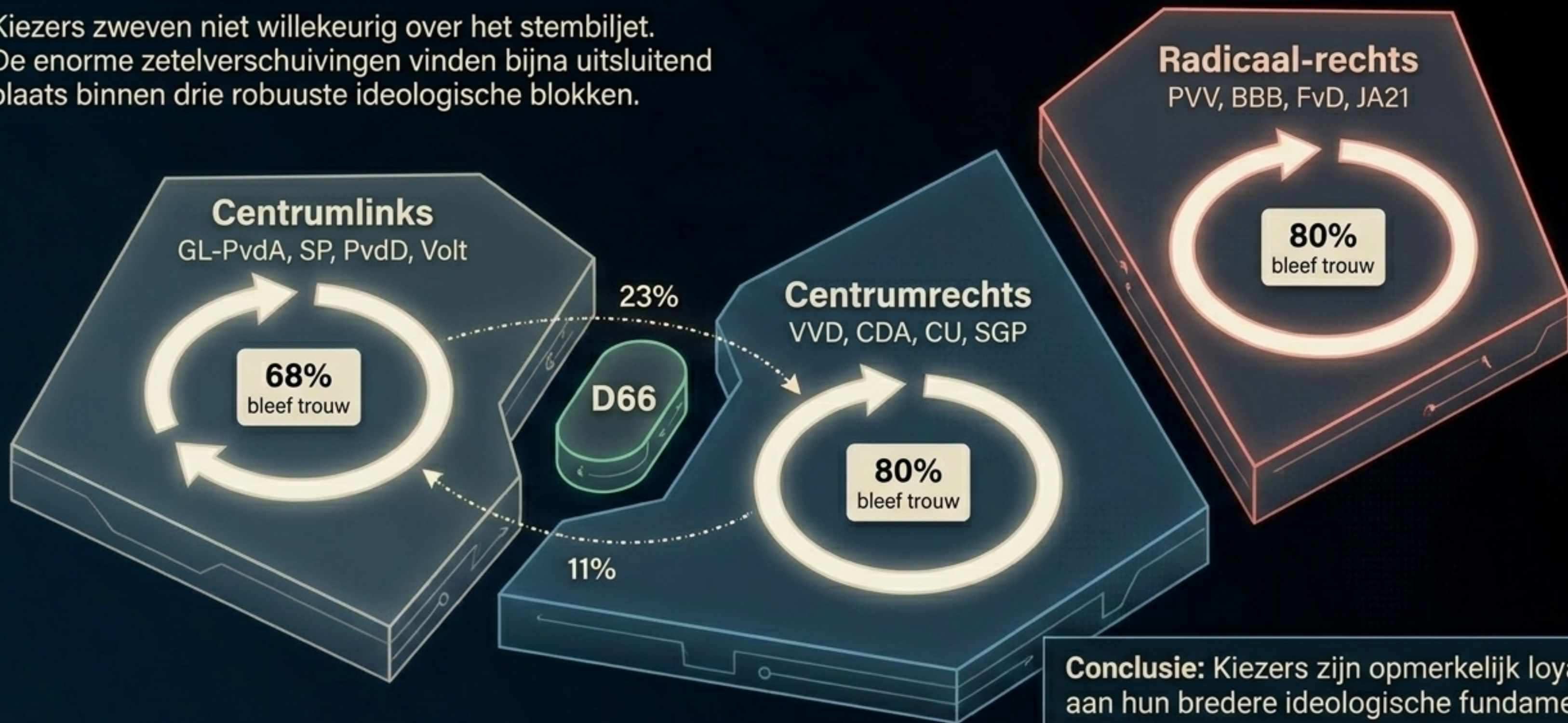
Aan de oppervlakte lijkt de kiezer wispelturiger dan ooit. Fragmentatie en gigantische zetelverschuivingen zijn het nieuwe normaal. Maar schijn bedriegt.

Het nieuwe normaal: In de top-3 van meest volatiele uitslagen sinds 1945. Grote volkspartijen zijn definitief verdwenen.

De onderstroom: Nederland Blokkenland

Kiezers zweven niet willekeurig over het stembiljet. De enorme zetelverschuivingen vinden bijna uitsluitend plaats binnen drie robuuste ideologische blokken.

Conclusie: Kiezers zijn opmerkelijk loyaal aan hun bredere ideologische fundament, zelfs als ze van partij wisselen.

De mythe van de 'zwevende' kiezer

De ongeïnformeerde, willekeurig zwalkende kiezer bestaat vrijwel niet.
De moderne kiezer is een 'late beslisser'.

De vaste basis: De kiezer blijft binnen het eigen tektonische blok.

Binnen het blok overweegt de kiezer gemiddeld 3 sterk op elkaar lijkende partijen. Deze complexe calculus kost tijd.

Beslist pas in de laatste dagen voor de verkiezing. De campagne is allesbepalend.

Verweesde Thema's: Wat iedereen wil, maar niemand bezit

Gedeelde Urgentie

Meer dan 80% van álle kiezers, ongeacht hun blok, wil absolute prioriteit voor Wonen en Zorg.

Het Machtsvacuüm

Toch weet 1 op de 5 kiezers geen enkele partij te noemen die bij uitstek voor deze thema's staat. GL-PvdA scoort hier het hoogst, maar met slechts ~15%.

Er ligt een enorm, onbenut electoraal potentieel in het claimen van de basisvoorzieningen.

De ware splijtzwam: Verkiezingen als cultuurstrijd

De klassieke economische links/rechts-strijd is overschaduwd door een diepe culturele kloof: Kosmopolitisch versus Nationalistisch.

Conclusie: Op sociaaleconomisch beleid is de verdeeldheid relatief klein. Op thema's als asielopvang en klimaatmaatregelen staan de ideologische blokken lijnrecht en gepolariseerd tegenover elkaar.

De prijs van de macht: De breker betaalt

Regeringsdeelname is een loodzwaar electoraal risico geworden. In 2025 verloor de regeringscoalitie gezamenlijk meer dan 40% van haar zetels.

Geen premiersbonus

Zonder partijgebonden premier (Schoof) kon geen enkele partij zich aan de afstraffing onttrekken. Zelfs de PVV, die de stekker eruit trok, verloor fors.

Nieuwe mobilisatie: Kiezers met een migratieachtergrond

De Mobilisatie

- Gingen in 2025 vaker stemmen dan Nederlanders zonder migratieachtergrond.
- Stemmen linkser en progressiever.
- Zware nadruk op armoede, economie, diversiteit en de bescherming van de rechtsstaat.

De Frictie

- Sterk gepolitiseerd en gemobiliseerd.
- Kampt met een structureel gevoel van ondervertegenwoordiging.
- Voelen zich structureel minder goed vertegenwoordigd in politiek Den Haag ondanks hoge participatie.

De grote paradox: Systeem versus Spelers

Het oppervlakkige narratief stelt dat de democratie in crisis is. De data toont iets anders: het verkiezingsproces zelf wordt vertrouwd, maar de spelers niet.

80% vindt de verkiezingen eerlijk en betrouwbaar.

56% is tevreden met het functioneren van de democratie.

Slechts 19% heeft nog vertrouwen in de Tweede Kamer (een historisch dieptepunt, komend van 50% in 2021).

Conclusie: Het systeem werkt, de politiek ligt stil

Kiezers zijn rationeel

Ze zijn wisselvallig, maar niet willekeurig. Verschuivingen gebeuren doordacht en logisch binnen de grenzen van vaste ideologische blokken.

Politiek mist antwoorden

Brede prioriteiten zoals Wonen en Zorg worden genegeerd ten gunste van een polariserende cultuurstrijd (klimaat vs. asiel). Het midden blijft verweesd achter.

De werkelijke uitdaging

Het wantrouwen zit niet in het democratische proces, maar in het probleemoplossend vermogen van Den Haag. Vertrouwen moet niet worden hersteld met institutionele trucs, maar met effectief beleid.